

Oikeusministeriö
Kirsi Pulkkinen
Johannes Koskenniemi

Viite: VN/34407/202

Lausuntopyyntö - hallituksen esitys - etäyhteyksien edistämisestä oikeudenkäynneissä

Helsingin käräjäoikeuden lausunto hallituksen esityksestä etäyhteyksien edistämisestä oikeudenkäynneissä.

Lausuntonne yleisesti esityksestä

On positiivista, että lainvalmistelussa on huomioitu käytännön toimijoiden näkökannat ja että pyritään saamaan esiin erilaiset tarpeet ja näkökulmat. Käräjäoikeus korostaa selkeyden ja yhdenmukaisuuden merkitystä oikeudenkäytön läpinäkyvyyden ja tehokkuuden kannalta. Jatkovalmistelussa on perusteltua arvioida etäyhteyksien tarvetta ja käyttöä myös pidemmällä aikavälillä ottaen huomioon teknologian kehitys ja muuttuvat tarpeet.

On tärkeää varmistaa, että käytössä oleva tekniikka on laadukasta, tietoturvallista ja yhteensopivaa, jotta etäyhteyksien käyttö voidaan mahdollistaa luotettavasti.

Mitä mieltä olette ehdotetuista pykälistä, jotka koskevat tuomarin osallistumista oikeudenkäyntiin etäyhteydellä (OK 2:15-16)?

Ehdotetut pykälät OK 2:15-16, jotka koskevat tuomarin osallistumista oikeudenkäyntiin etäyhteydellä, vaikuttavat tasapainoisilta ja huolellisesti harkituilta. Ne heijastavat pyrkimystä säilyttää oikeudenkäyntiprosessin tehokkuus ja asianmukaisuus samalla varmistuen asianosaisten oikeusturvan ja oikeudenmukaisen kohtelun.

Käräjäoikeus kannattaa sitä, että jatkossakin oikeudenkäynti järjestetään pääsääntöisesti asiaan osallisten henkilökohtaisesti läsnä ollessa ja korostaa, että etäosallistuminen tulisi olla poikkeus.

Samoin käräjäoikeus kannattaa säännöstä, joka mukaan kokoonpanon puheenjohtajan on oltava istunnossa läsnä henkilökohtaisesti erikseen säädettyjä poikkeustilanteita lukuun ottamatta. Pääsäännön tulee olla, että kaikki ratkaisukokoonpanoon kuuluvat osallistuvat oikeudenkäyntiin samasta tilasta. Muu osallistuminen olisi mahdollista vain, kun siihen on perusteltu syy ja se on soveliaista. Vaikka asianosaisten näkökulmasta etäoikeudenkäynti ei

välttämättä poikkea merkittävästi perinteisestä istuntosalissa tapahtuvasta oikeudenkäynnistä, siinä saattaa silti jäädä puutteita vuorovaikutuksessa ja kokemuksessa. Esimerkiksi kasvokkain tapahtuva oikeudenkäynti mahdollistaa välittömämmän vuorovaikutuksen asianosaisten ja tuomioistuimen välillä, mikä voi joissain tapauksissa edistää parempaa ymmärrystä ja oikeudenmukaista kohtelua. Lisäksi etäyhteyksien tekniset ongelmat tai viiveet voivat häiritä asianosaisten osallistumista ja heikentää heidän kokemustaan oikeudenkäynnistä.

Erityisesti kärjäoikeus korostaa, että ehdotus, jonka mukaan etäoikeudenkäynti voi olla perusteltua poikkeuksellisesti esimerkiksi silloin, kun soveliasta istuntosalia ei ole saatavilla kohtuullisessa ajassa, ei voi olla yksinään perusteltu syy etäoikeudenkäynnille. Vaikka tietty istuntosali ei olisikaan käytettävissä, etäoikeudenkäyntiä ei tule hyväksyä ainoana ratkaisuna. Sen sijaan olisi harkittava muita vaihtoehtoja, kuten osan osallistujista sijoittamista eri saliin ja yhteydenpidon toteuttamista etäyhteydellä. Tämä lähestymistapa voi turvata asianosaisten oikeuden olla läsnä oikeudenkäynnissä ja samalla mahdollistaa istunnon järjestämisen kohtuullisessa ajassa. Sen sijaan tuomioistuimen päätäntävaltaisuuden turvaamiseen ja istunnon turvallisuuteen liittyvät seikat voivat muodostaa perustellun syyn etäoikeudenkäynnille.

Mikä on mielipiteenne etäoikeudenkäynnin julkisuutta koskevasta pykälästä (OK 2:17)? Pidätkö asianmukaisena, että julkisuuden toteuttamisen keinot jätetään tuomioistuimen harkintaan?

Kärjäoikeus painottaa tarvetta yhtenäisiin käytäntöihin kaikkien tuomioistuinten välillä. Vaikka paikalliset harkintamahdollisuudet voivat olla tarpeen, on tärkeää, että julkisuuden toteuttamisen keinot ovat selkeitä ja yhdenmukaisia eri puolilla maata.

Kärjäoikeus korostaa tarvetta päivittää teknisiä järjestelmiä ja varmistaa, että etäoikeudenkäyntejä voidaan toteuttaa nykyaikaisilla ja turvallisilla alustoilla. Tämä voi sisältää tarpeen kehittää tai hankkia uusia ohjelmistoja ja laitteistoja, jotka mahdollistavat valvonnan ja tallentamisen.

Lisäksi kärjäoikeus korostaa, että etäoikeudenkäynteihin liittyvät julkisuuden toteuttamisen keinot tulisi suunnitella niin, että ne varmistavat asianosaisten oikeusturvan ja oikeudenkäynnin läpinäkyvyyden. Tämä voi sisältää esimerkiksi selkeät ohjeet istuntojen seuraamiseen ja tallentamiseen sekä asianmukaiset valvontamekanismit.

Mitä mieltä olette todistelun vastaanottamista etäyhteydellä koskevan momentin (OK 17:52.1) lisäedellytysten kumoamisesta?

Kärjäoikeus kannattaa esitystä.

Mielipiteenne ilman näköyhteyttä tapahtuvaa kuulemistä koskevista momenteista (OK 17:52.2-3)?

Kärjäoikeus kannattaa esitystä.

Mitä mieltä olette ehdotetuista oikeudenkäymiskaaren ja rikosoikeudenkäyntilain pykälistä, joiden nojalla asianosaisten osallistuminen oikeudenkäyntiin voitaisiin määrätä toteutettavan etäyhteyden välityksellä (OK 12:8.5 ja ROL 8:13.5)?

Käräjäoikeus kannattaa esitystä, että tuomioistuin voi määrätä asianosaisen osallistumaan istuntoon etänä. Ehdotetut säännökset, joiden mukaan tuomioistuin voi määrätä asianosallisen osallistumaan istuntoon etänä, voivat olla hyödyllisiä erityisesti turvallisuussyistä tai muiden perusteltujen syiden vuoksi. Tällainen joustavuus voi parantaa oikeuden saavutettavuutta ja tehokkuutta erilaisissa tilanteissa, kuten esimerkiksi silloin, kun asianosallisen läsnäolo istunnossa henkilökohtaisesti ei ole mahdollista tai turvallista.

Mitä mieltä olette pakkokeinojen ja poissaolon seuraamusten käyttöalan laajentamisesta koskemaan etäyhteydellä tapahtuvaa valmisteluistuntoa (OK 5:15 d ja ROL 7:14 a kumoaminen) ja kattamaan osallistumisen etäyhteydellä myös muualta kuin toisessa tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona (OK 12:8.4 ja ROL 8:13.4)?

Käräjäoikeus lähtökohtaisesti kannattaa pakkokeinojen ja poissaolon seuraamusten käyttöalan laajentamista koskemaan etäyhteydellä tapahtuvaa valmisteluistuntoa sekä osallistumista etäyhteydellä myös muualta kuin toisessa tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona.

Vaikka käytännön ongelmatilanteita ei ole juurikaan esiintynyt, on silti tärkeää, että sääntely mahdollistaa asianmukaisten toimenpiteiden toteuttamisen, mikäli osapuoli laiminlyö osallistumisveloitteensa etäyhteyden kautta. Tässä mielessä pakkokeinojen ja poissaolon seuraamusten soveltamisen laajentaminen myös muihin etäyhteydellä tapahtuviin kuulemisiin voi olla perusteltua. Tämä voi edistää oikeudenkäynnin sujuvuutta ja tehokkuutta, samalla varmistuen osapuolten tasapuolisen kohtelun.

Käräjäoikeus haluaa nostaa esille, että käytännössä tuomarin on vaikeaa arvioida etäyhteyteen liittyviä ongelmia ja niiden syitä. Teknisten ongelmien tai osapuolten passiivisuuden vuoksi etäosallistuminen saattaa olla hankalaa, ja tämä voi vaikuttaa oikeudenkäynnin sujuvuuteen ja tehokkuuteen. Siksi on tärkeää, että säännöksissä määritellään selkeästi, mitkä ovat hyväksyttäviä syitä etäosallistumisen estymiseen ja mitkä ovat asianmukaiset poissaoloseuraamusten käyttötilanteet.

Esitetty malli, jossa poissaoloseuraamusten käyttö rajoittuisi tilanteisiin, joissa asianosainen ei saa mitään yhteyttä tuomioistuimeen muullakaan tavoin, vaikuttaa järkevältä lähestymistavalta. On tärkeää, että poissaoloseuraamusten käyttö perustuu objektiivisiin kriteereihin ja että asianosaisilla on mahdollisuus osoittaa, että he ovat yrittäneet osallistua oikeudenkäyntiin parhaansa mukaan, vaikka tekniset tai muut esteet ovatkin estäneet heitä tekemästä niin. Tuomioistuimen harkintaan jää arvioida, milloin poissaoloseuraamusten käyttö on perusteltua, ja tämä edellyttää selkeiden ja oikeudenmukaisten käytäntöjen määrittelyä.

Mielipiteenne etäyhteyden käyttöalan laajentamiseen koskemaan tunnustamisoikeudenkäyntiä (ROL 8:13.5 kumoaminen)?

Käräjäoikeus kannattaa esitystä.

Onko teillä muuta lausuttavaa esityksen johdosta?

Käräjäoikeus ensinnäkin kiinnittää huomiota esityksessä mainittuun mahdollisuuteen kompensoida istuntosalikapasiteettien puutteellisuutta etäyhteyksien laajentamisella. Tuomioistuinten resurssivajeesta johtuva istuntosalikapasiteettien puutteellisuus ei saa olla pääasiallinen syy etäyhteyksien käytön laajentamiselle. Vaikka etäoikeudenkäynnit voivat tarjota

ratkaisun istuntosalin puuttumisesta aiheutuviin viivästyksiin, tulee tällaisen käytännön olla poikkeus eikä sääntö. On tärkeää varmistaa, että oikeudenkäyntien laatu ja asianosaisille tarjottava oikeusturva säilyvät korkealla tasolla myös etäyhteyksiä hyödyntäessä.

Toiseksi, taloudelliset vaikutukset on arvioitava realistisesti ja kattavasti. Etäyhteyksien laajentaminen edellyttää merkittäviä investointeja tuomioistuinten tietoteknisiin järjestelmiin ja teknologiaan. On tärkeää varmistaa, että nykyiset järjestelmät ovat riittävän tehokkaita ja päivitettyjä vastaamaan etäyhteyksien tarpeita. Lisäksi on huomioitava, että etäyhteyksien käyttöönotto voi lisätä tuomioistuinten työtaakkaa ja resurssien tarvetta, erityisesti käräjäsihteereiden ja virastomestareiden osalta.

Lopuksi käräjäoikeus haluaa painottaa, että etäyhteyksien toimivuutta on seurattava ja arvioitava määräajan jälkeen. On tärkeää arvioida, ovatko esityksessä asetetut tavoitteet toteutuneet ja mitä vaikutuksia etäyhteyksien laajentamisella on ollut käytännössä.

Lausunnon laativat osastonjohtaja, käräjätuomari Petteri Plosila ja käräjätuomari Kirsi Kohonen.

Helsingin käräjäoikeus

Sirpa Pakkala
laamanni

